

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

SAŽETAK PRESUDE

(Isključivo za medije. Nije zvaničan dokument.)

PRETRESNO VIJEĆE

Haag, 24. mart 2016.

Sažetak presude Pretresnog vijeća Radovanu Karadžiću

U nastavku je sažetak presude koju je danas pročitao sudija O-Gon Kwon.

Optuženi je bio jedan od osnivača SDS-a i njegov predsjednik od jula 1990. do jula 1996. Bio je predsjedavajući Savjeta za nacionalnu bezbjednost Srpske Republike Bosne i Hercegovine, a 12. maja 1992. izabran je za predsjednika Predsjedništva Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Od 17. decembra 1992. bio je jedini predsjednik Republike Srpske i vrhovni komandant oružanih snaga Republike Srpske.

Optuženom se sudilo po 11 tačaka optužnice: dvije tačke za genocid, pet tačaka za zločine protiv čovječnosti, (odnosno progon, ubistvo, istrebljenje, deportaciju i prisilno premještanje) i četiri tačke za kršenje zakona i običaja ratovanja (odnosno ubistvo, djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom, protivpravne napade na civile i uzimanje talaca).

Tužilaštvo je u optužnici teretilo optuženog da je učestvovao u četiri udružena zločinačka poduhvata (UZP-a). Navodi optužbe su sljedeći:

Od najkasnije oktobra 1991. do 30. novembra 1995. optuženi je učestvovao u UZP-u čiji je cilj bilo trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sa teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo, i to putem činjenja krivičnih djela za koja se u njemu tereti. To je sveobuhvatni UZP.

Između aprila 1992. i novembra 1995. optuženi je učestvovao u UZP-u da se pokrene i sprovede kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja civilnog stanovništva Sarajeva, čiji je primarni cilj bilo širenje terora među civilnim stanovništvom. To je UZP vezan za Sarajevo.

Između otprilike 26. maja i 19. juna 1995. optuženi je učestvovao u UZP-u da se osoblje Ujedinjenih nacija uzme za taoce kako bi se Sjevernoatlantski savez prisilio da se uzdrži od vazdušnih napada na vojne ciljeve bosanskih Srba. To je UZP vezan za taoce; i

Počevši od dana koji su neposredno prethodili 11. julu 1995. pa sve do 1. novembra 1995. optuženi je učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu da se bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu ubijanjem srebreničkih muškaraca i dječaka, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i jednog broja starijih muškaraca. To je UZP vezan za Srebrenicu.

Pored toga, tužilaštvo je optuženog teretilo da je planirao, podsticao, naredio i/ili podržavao i pomagao krivična djela u optužnici. Optuženi se takođe tereti kao nadređeni u skladu sa članom 7(3) Statuta.

Tužilaštvo je iznijelo svoju uvodnu riječ 27. oktobra i 2. novembra 2009., a prvi svjedok optužbe svjedočio je 13. aprila 2010. Završne riječi iznesene su između 30. septembra i 7. oktobra 2014. Pretresno vijeće zasjedalo je 499 dana suđenja i saslušalo iskaze 434 svjedoka. Pored toga, Vijeće je primilo dokaze još 152 svjedoka u pismenom obliku. Ukupno je u spis uvršteno 11.469 dokaznih predmeta. Cijeli spis broji više od 48.000 stranica transkripta, preko 95.000 stranica podnesaka i više od 190.000 stranica uvrštenih dokaznih predmeta, dakle u spisu je ukupno više od 330.000 stranica.

www.icty.org

Pratite MKSJ na [Facebooku](#), [Twitteru](#) i [YouTubeu](#)

Služba za medije/komunikacije

Churchillplein 1, 2517 JW La Haye. B.P 13888, 2501 EW La Haye. Pays-Bas

Tél. : +31-70-512-8752 ou 512-5343

Ovdje će biti ukratko izneseni zaključci Vijeća i njihovo obrazloženje. Valja međutim imati na umu da je ovo tek sažetak koji ni na kakav način ne čini dio presude Pretresnog vijeća. Jedini autoritativni izvor zaključaka vijeća je pisana presuda. Povjerljive kopije presude biće podijeljene stranama na kraju ove sjednice, a biće objavljena i javna redigovana verzija.

Prije nego što pređemo na četiri gore navedene komponente, Pretresno vijeće zaključuje na osnovu dokaza da je u BiH postojao oružani sukob tokom cijelog perioda relevantnog za optužnicu, kao i da su ispunjeni drugi opšti uslovi za krivična djela iz člana 3 Statuta. U vezi sa zločinima protiv čovječnosti, Vijeće zaključuje da je postojao rasprostranjeni i sistematski napad na civilno stanovništvo svo vrijeme relevantno za optužnicu i da su počinioci znali za taj napad i za to da su krivična djela dio tog napada.

Sveobuhvatni udruženi zločinački poduhvat

Vijeće se prvo osvrće na komponentu predmeta koja se bavi opštinama i sveobuhvatnim UZP-om. Tvrdi se da su počinjeni zločini u opštinama Bijeljina, Bratunac, Brčko, Foča, Rogatica, Sokolac, Višegrad, Vlasenica i Zvornik u istočnoj BiH; u opštinama Banja Luka, Bosanski Novi, Ključ, Prijedor i Sanski Most u Autonomnoj Regiji Krajina ("ARK"); i u opštinama Hadžići, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Pale i Vogošća na području Sarajeva. Te ću lokacije zvati "opštine".

Vijeće zaključuje da su počevši od kraja marta 1992. i tokom cijele 1992. srpske snage preuzele kontrolu nad opštinama u dijelu BiH na koji su bosanski Srbi polagali pravo. Tokom i nakon ovih dobro planiranih i koordinisanih zauzimanja opština postojao je organizovani i sistematski obrazac zločina počinjenih nad bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima koji su obitavali u tim opštinama.

Vijeće zaključuje da je ogroman broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u opštinama prisilno raseljen iz svojih domova na druge lokacije u BiH i u treće zemlje. Optuženi je u svoju odbranu iznio da su kretanja stanovništva bila dobrovoljna i prirodna posljedica rata i da nije postojala politika protjerivanja. Vijeće suprotno tome konstatuje da su u mnogim slučajevima žrtve bile prisiljene da odu nakon napada na njihova sela ili nakon što su srpske snage zauzele gradove. Druge žrtve bile su prvo uhapšene, zatočene u zatočeničkim objektima, a zatim transportovane van opština. Ta protjerivanja rezultirala su drastičnim promjenama u nacionalnom sastavu opština.

Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati takođe su uklanjani s položaja vlasti i otpušteni s posla u brojnim opštinama. Pored protivpravnih hapšenja i samovoljnih pretresa, uvedena su ograničenja kretanja za bosanske Muslimane u nekim opštinama. Hiljade civila bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata protivpravno su zatočene u 50 zatočeničkih objekata po svim opštinama. Nesrbi su često masovno hapšeni i iz svojih domova odvođeni u takve zatočeničke objekte nakon napada na sela i gradove. Međutim, Vijeće napominje da nije donijelo zaključak o protivpravnom zatočenju za zatočenike koji su bili borci i civile koji su aktivno učestvovali u neprijateljstvima.

Politički i državni organi bosanskih Srba i srpske snage takođe su uveli i trajno održavali nečovječne životne uslove u više zatočeničkih objekata. Žrtve su bile podvrgnute jadnim životnim uslovima. Nedostajalo je hrane i vode, zdravstvena njega bila je neadekvatna ili nepostojeća, a sanitarije i higijenski uslovi bili su loši, kao i uslovi za spavanje. U mnogim od tih zatočeničkih centara zatočenici su bili podvrgnuti mučenju, premlaćivanjima i fizičkom i psihičkom zlostavljanju od strane srpskih snaga. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, žene i muškarci, bili su tokom svog zatočeništva podvrgnuti

silovanjima i drugim djelima seksualnog nasilja od strane pripadnika srpskih snaga. Tim zločinima su žrtvama nanesene teške duševne ili fizičke patnje ili ozljede. Nesrpski zatočnici bili su prisiljavani da rade na linijama fronta ili su korišteni kao živi štit da bi zaštitili srpske snage.

Nakon ili tokom protjerivanja iz njihovih domova imovinu žrtava oduzimale su vlasti bosanskih Srba. Nesrpska imovina naširoko se pljačkala, a u mnogim opštinama srpske snage sprovele su uništavanje sela i imovine bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata velikih razmjera. Srpske snage razorile su više džamija, katoličkih crkvi i drugih kulturnih spomenika i sakralnih objekata u Bratuncu, Bosanskom Novom, Foči, Ključu, Novom Gradu, Prijedoru, Rogatici, Sanskom Mostu, Sokolcu i Zvorniku. Kulturni spomenici i sakralni objekti odabrani su za razaranje zbog svog značenja za bosanske Muslimane i bosanske Hrvate na tim lokacijama. Međutim, iako Vijeće zaključuje da su kulturni spomenici i sakralni objekti razoreni u Bijeljini, na Palama i u Vogošći, izvedeni dokazi nisu bili dovoljni da bi se van razumne sumnje utvrdilo ko je odgovoran za ta razaranja.

Srpske snage takođe su ubile mnoge bosanske Muslimane i bosanske Hrvate tokom i nakon zauzimanja opština. Žrtve su ubijane u masovnim pogubljenjima ili su ubijane nakon napada na nesrpska sela. Žrtve su strijeljane i u zatočeništvu ili bi ih srpske snage odvodile iz zatočeničkih objekata i ubijale. U drugim slučajevima žrtve su umirale kao rezultat teških premlaćivanja od strane srpskih snaga ili su gubile život uslijed nečovječnih životnih uslova kojima su bile podvrgnute. Za 26 incidenata ubijanja u prilogu optužnice Vijeće konstatuje da je dokazano obilježje krivičnog djela ubijanja masovnih razmjera i tome odgovarajuća namjera i da ta ubijanja stoga predstavljaju istrebljenje.

Vijeće takođe konstatuje da su počinioci svoje žrtve u opštinama birali na osnovu njihovog identiteta, odnosno zato što su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, i da su prema tome ti zločini počinjeni s diskriminatornom namjerom.

Shodno tome, Vijeće zaključuje da su pripadnici srpskih snaga te političkih i državnih organa bosanskih Srba počinili ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, i ubistvo, istrebljenje, deportaciju i druga nečovječna djela (prisilno premještanje) i progon, kao zločine protiv čovječnosti. Sudija Howard Morrison prilaže suprotno mišljenje u vezi s incidentom u prilogu optužnice B.12.2.

U tački 1 tužilaštvo je tvrdilo da je u sedam od opština, odnosno u Bratuncu, Foči, Ključu, Prijedoru, Sanskom Mostu, Vlasenici i Zvorniku, kampanja progona za koju se tereti obuhvatala ili je eskalirala toliko da je obuhvatila ponašanje i namjeru koji predstavljaju genocid. Vijeće konstatuje da su u tim opštinama pripadnici zaštićenih grupa, to jest bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, ubijani i podvrgavani teškim tjelesnim ili duševnim povredama i da su prema tome ispunjeni *actus reus* elementi članova 4(2)(a) i 4(2)(b) Statuta. Međutim, kad je riječ o radnjama iz člana 4(2)(c) Statuta, iako Vijeće konstatuje da bosanski Muslimani i bosanski Hrvati jesu držani u strašnim uslovima, nije se uvjerilo da dokazi pokazuju da su ti uslovi bili sračunati da dovedu do fizičkog uništenja bosanskih Muslimana ili bosanskih Hrvata u tim opštinama. Nadalje, Vijeće se nije uvjerilo da su radnje koje spadaju pod članove 4(2)(a) i 4(2)(b) Statuta sprovedene s genocidnom namjerom, to jest, s namjerom da se djelimično unište grupe bosanskih Muslimana ili bosanskih Hrvata kao takve. U zaključku, Vijeće nije moglo identifikovati niti zaključiti da je postojala genocidna namjera kod optuženog, kod onih za koje se tvrdi da su bili pripadnici UZP-a, kao niti kod fizičkih počinilaca zločina, a nije moglo ni izvesti takav zaključak na osnovu obrasca zločina počinjenih u tim opštinama. Analiziravši ukupni korpus dokaza o tom pitanju, Vijeće se nije uvjerilo da je jedini razumni zaključak da je postojala namjera da se djelimično unište grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u tim opštinama kao takve. Vijeće prema

tome nema dovoljno dokaza da van razumne sumnje zaključi da je u tim opštinama počinjen genocid.

Vijeće se sada okreće odgovornosti optuženog za zločine za koje je zaključeno da su počinjeni u opštinama.

Sušтина odbrane koju je iznio optužni bila je da ciljevi rukovodstva bosanskih Srba nisu bili kriminalni i nisu podrazumijevali počinjenje nikakvih zločina. Prema njegovim tvrdnjama, kretanje nesrpskog stanovništva u BiH nije bilo rezultat UZP-a, nego posljedica toga što su ljudi dobrovoljno prelazili na područja pod kontrolom svojih nacionalnih grupa. Po tvrdnji optuženog, svaki individualni slučaj prisilnog protjerivanja bio je rezultat mržnje ili osvete i to nikada nije bio cilj rukovodstva bosanskih Srba. Njegova odbrana takođe je sugerisala da su svi počinjeni zločini bili izolovani slučajevi koje su počinili pojedinci, na primjer pripadnici paravojnih formacija, koji su djelovali na svoju ruku, a ne sprovodeći inkriminirani zajednički zločinački cilj. Prema njegovoj tezi, središnje vlasti bile su neuspješne u svojim pokušajima da ostvare svoj uticaj na opštinskom nivou i u takvom haosu on nije mogao da uradi više od onog što je uradio.

Suprotno tome, Pretresno vijeće konstatuje da su stvaranje paralelnih političkih i državnih struktura bosanskih Srba, kampanja nasilnog preuzimanja opština i protjerivanje nesrba bili pažljivo koordinisani, da su optuženi i rukovodstvo bosanskih Srba njima upravljali i da su predstavljali njihovu konačnu namjeru. Da bi se ostvarili ti ciljevi, optuženi i rukovodstvo bosanskih Srba objavili su i promovisali precizna uputstva u obliku Instrukcija za Varijantu A/B i Strateških ciljeva. Vijeće je ocijenilo dokaze izvedene u vezi sa djelima i ponašanjem optuženog i drugih navodnih pripadnika sveobuhvatnog UZP-a u svjetlu sistematskog i organizovanog načina na koji su zločini počinjeni u svakoj od opština. Na toj osnovi Vijeće konstatuje da je između oktobra 1991. i novembra 1995. postojao zajednički plan da se činjenjem zločina bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone sa teritorija na koje su bosanski Srbi polagali pravo. Optuženi, kao i Momčilo Krajišnik, Nikola Koljević, Biljana Plavšić, Ratko Mladić, Mićo Stanišić, Momčilo Mandić, Željko Ražnatović (Arkan) i Vojislav Šešelj bili su među onim osobama koje su djelovale na osnovu tog zajedničkog plana i dijelile namjeru za zločine koji sačinjavali dio plana.

Vijeće takođe zaključuje da je optuženi značajno doprinio sveobuhvatnom UZP-u. Vijeće je uzelo u obzir uticaj njegovog ponašanja s obzirom na funkcije i položaje na kojima je bio u predmetno vrijeme. Optuženi je bio od vitalne važnosti u razvijanju i promovisanju ideologije i politike SDS-a i stvaranju paralelnih državnih, vojnih, policijskih i političkih struktura koje su korištene kako bi se uspostavila i održala vlast nad teritorijama na koje su bosanski Srbi polagali pravo i sproveo cilj sveobuhvatnog UZP-a. Optuženi je imao središnje mjesto u definisanju ciljeva rukovodstva bosanskih Srba, uključujući razdvajanje od bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, zauzimanje teritorija na koje su bosanski Srbi polagali pravo i stvaranje uglavnom nacionalno homogene države bosanskih Srba. Optuženi je takođe bio središnja figura u širenju propagande protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata kojom su oni identifikovani kao istorijski neprijatelji Srba i kojom se insistiralo da je suživot nemoguć. Optuženi je igrao na kartu takve istorijske perspektive, a njegova je retorika korištena kako bi se izazvali strah i mržnja prema bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima i pogoršavala je međunacionalne podjele i napetosti u BiH.

Optuženi se takođe nalazio u samom vrhu političkih, državnih i vojnih struktura i mogao je koristiti svoju vlast i uticaj za sprovođenje cilja sveobuhvatnog UZP-a. On je konačno podržao vojno sprovođenje njihovih ciljeva, što je nužno podrazumijevalo zauzimanje teritorija i prisilno premještanje nesrpskog stanovništva. Bio je središnja figura u mobilizaciji i stvaranju TO-a bosanskih Srba, VRS-a i zasebnih policijskih struktura bosanskih Srba. Nadalje, nakon povlačenja JNA iz BiH, optuženi je podržao operativnu

saradnju vojnih snaga i lokalnih vlasti i, u nekim slučajevima, paravojnih formacija. Te vojne strukture i jedinice upotrijebljene su da se preuzme i održi vlast bosanskih Srba na teritoriji na koju su bosanski Srbi polagali pravo i da se sprovede cilj sveobuhvatnog UZP-a. Iako je optuženi kasnije u sukobu preduzeo neke korake da kontroliše pripadnike paravojnih formacija, ti su koraci preduzeti nakon što su te paravojne formacije upotrijebljene za sprovođenje ciljeva sveobuhvatnog UZP-a i to tek nakon što su se njihovi pripadnici počeli okretati protiv opštinskih vlasti bosanskih Srba. Optuženi i drugi pripadnici UZP-a poslužili su se svojim ovlastima i uticajem na krizne štabove, TO, VRS, MUP bosanskih Srba i paravojne formacije da bi izvršili zločine predviđene zajedničkim planom sveobuhvatnog UZP-a. Osim toga, ponekad su paravojne formacije, lokalni Srbi i jedinice JNA, MUP-a bosanskih Srba, TO-a, i VRS-a djelovali po naređenjima kriznih štabova, koji su bili pod vlašću i uticajem optuženog, kako bi počinili krivična djela u sprovođenju zajedničkog plana. Zločini koje su srpske snage počinile u opštinama se zato pripisuju pripadnicima UZP-a odnosno optuženom.

Iako su civilni sudovi postojali tokom sukoba a optuženi je osnovao i vojne sudove, sistem je funkcionisao na diskriminatorni način, obraćajući malo pažnje na zločine počinjene protiv nesrba. Propust optuženog da adekvatno vrši svoju vlast da bi spriječio ili kaznio zločine počinjene protiv nesrba dao je signal da će se takve kažnjive radnje tolerisati tokom cijelog perioda sveobuhvatnog UZP-a i to je imalo za efekat ohrabivanje i olakšavanje zločina koji su bili sastavni dio cilja UZP-a.

U isto vrijeme dok je saznavao za zločine počinjene protiv nesrba i nije preduzimao dovoljne korake da ih spriječi ili kazni, optuženi je konsistentno i sistematski predstavnicima međunarodnih organizacija, javnosti i medijima davao takve informacije da ih dovede u zabludu o tim zločinima. Svojim poricanjem da srpske snage čine zločine po opštinama i svojim prevarantskim prikazivanjem stvarnosti na terenu, koje je istovremeno bio savršeno svjestan, optuženi je stvorio okruženje u kome su srpske snage mogle i dalje da čine zločine kroz koje se ostvarivao cilj sveobuhvatnog UZP-a.

Optuženi i drugi članovi sveobuhvatnog UZP-a ne samo da su bili obaviješteni o nasilnom zauzimanju gradova od strane srpskih snaga, nego su takođe znali da je to dovelo do masovnih demografskih promjena, putem prisilnog premještanja nesrpskih civila, kao i do etničke homogenizacije, što su oni podržavali. Osim toga, način na koji su srpske snage preuzimale vlast u opštinama podrazumijevao je i široko rasprostranjenu praksu protivpravnih hapšenja i zatočenja hiljada nesrba prije nego što bi ih uklonili sa teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo. Optuženi i rukovodstvo bosanskih Srba ne samo da su znali za te objekte zatočenja, nego su koristili takvo nelegalno zatvaranje ljudi kao jedan od osnovnih elemenata u ostvarenju cilja sveobuhvatnog UZP-a.

Na osnovu ovih nalaza, Pretresno vijeće smatra da je jedini razumni zaključak da su djela deportacije, prisilnog premještanja i progona bili u namjeri članova sveobuhvatnog UZP-a da posluže ostvarenju cilja tog sveobuhvatnog UZP-a. Radnje u osnovi progona, koje su bile namjerne i spadale su u cilj sveobuhvatnog UZP-a, bile su prisilno premještanje i deportacija, protivpravno zatvaranje, te uvođenje i sprovođenje restriktivnih i diskriminišućih mjera. Optuženom i drugim članovima sveobuhvatnog UZP-a namjera za ove zločine bila je zajednička. Pretresno vijeće, međutim, nije se uvjerilo da su druge radnje u osnovi progona kao ni zločini ubistva i istrebljenja takođe bili dio zajedničkog plana niti da ih je optuženi namjeravao.

Pretresno vijeće će se sada osvrnuti na to da li su ta krivična djela bila predvidljiva. Vijeće je uzelo u obzir široku geografsku teritoriju obuhvaćenu zajedničkim planom i konstatuje da nije bilo iskrene brige za to na koji način će se preuzimati vlast u opštinama i sprovoditi plan sveobuhvatnog UZP-a. Pretresno vijeće konstatuje da je, s obzirom na prirodu zajedničkog plana i način na koji je sproveden, bilo predvidljivo da bi srpske snage

mogle počinuti krivična djela sa elementima nasilja protiv nesrba tokom i nakon preuzimanja vlasti u opštinama i kampanje prisilnog premještanja nesrba. Osim toga, dokazi o saznanjima optuženog o kriminalnim aktivnostima u opštinama pokazuju da je on bio savršeno svjestan atmosfere krajnje zastrašenosti u kojoj su nesrbi bivali prinuđeni da odu. Pretresno vijeće dalje konstatuje da je optuženi bio svjestan da je zajednički plan, prema kome su hiljade nesrpskih civila bivale masovno protjerivane iz svojih domova za vrijeme i nakon nasilnog preuzimanja vlasti u gradovima i selima, i zatvarani u objektima širom opština, sproveden u kontekstu međunacionalnog neprijateljstva i nasilja. Štaviše, znao je da vlada atmosfera nekažnjivosti za zločine protiv nesrba.

Odmjerivši ove faktore, Pretresno vijeće zaključuje da je optuženi trebalo da zna da je nesrpsko stanovništvo izloženo riziku nasilnih zločina koje mogu počinuti pripadnici srpskih snaga sprovodeći njegov zajednički plan. Optuženog je ta mogućnost ostavljala ravnodušnim; on je slijedio zajednički plan, svjestan mogućnosti da ti zločini mogu biti počinjeni tokom njegovog sprovođenja i spremno je preuzeo taj rizik.

Slijedom toga, Vijeće konstatuje da je optuženi mogao predvidjeti ubistvo, istrebljenje i progon. Radnje u osnovi progona, koje su se mogle predvidjeti, bile su okrutno postupanje, prisilni rad na liniji fronta, korištenje nesrba kao živih štitova, oduzimanje i pljačka imovine i bezobzirno razaranje privatne imovine, uključujući i kulturne i vjerske objekte.

Zbog toga, u zaključku, a vezano za opštine, optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost prema članu 7(1) Statuta za progon, istrebljenje, ubistvo, deportaciju i prisilno premještanje kao zločine protiv čovječnosti; i za ubistvo, kao kršenje zakona i običaja ratovanja. Međutim, u svjetlu zaključka da se Pretresno vijeće nije uvjerilo da je počinjen genocid u sedam gore navedenih opština, optuženi se ne proglašava krivim za genocid po tački 1 optužnice.

Udruženi zločinački poduhvat za Sarajevo

Pretresno vijeće sada prelazi na sarajevsku komponentu predmeta i sarajevski UZP za koji se tereti u optužnici.

Pretresno vijeće konstatuje da je od kraja maja 1992. do oktobra 1995. civilno stanovništvo grada Sarajeva bilo izloženo granatiranju i snajperskim napadima od strane snaga bosanskih Srba, tačnije Sarajevsko-romanijskog korpusa ("SRK"). Tokom cijelog tog perioda, jedinice SRK držale su položaje na brdima oko grada, okruživši ga i držeći ga pod opsadom.

Sa svojih položaja namjerno su pucali po civilima iz snajpera, a gađali su i tramvaje. Praksa gađanja civila iz snajpera bila je uobičajena i neprekidna. To se radilo skoro svakodnevno i trajalo je uglavnom nesmanjenim intenzitetom sve vrijeme sukoba. Sarajevski civili bili su gađani iz snajpera dok su išli po vodu, hodali po gradu i vozili se javnim prevozom. Osim toga, iz snajpera se pucalo po djeci dok su se igrala ispred svojih kuća, šetala sa roditeljima ili se vraćala kući pješke iz škole, pa i dok su vozila bicikle. Jedinice SRK otvarale su snajpersku vatru na civile sa mnogobrojnih ozloglašanih lokacija po cijelom gradu gdje su uspostavile profesionalno izgrađena, dugotrajna snajperska gnijezda.

Pretresno vijeće je isto tako uvjereno da su, počevši od kraja maja 1992., jedinice SRK hotimično granatirale civilno stanovništvo ovog grada ili otvarale prekomjernu i/ili neselektivnu vatru po gradu. Pri tome su koristile veliku količinu teškog oružja, uključujući minobacače od 80 i 120 mm, kao i artiljerijska oruđa, od kojih su sva manje-više stalno bila locirana u brdima oko Sarajeva. Na grad su tokom sukoba pale hiljade granata, uključujući i

na stambena naselja i civilne objekte kao što su bolnice, pijace i druga mjesta gdje se okupljalo civilno stanovništvo. Često nije bilo nikakve vojne vrijednosti u metama koje su birale nišandžije SRK i vatra se osipala nasumično po cijelom gradu. Godine 1995., jedinice SRK su bacile na grad i određeni broj modifikovanih avio-bombi, oružje izuzetne razorne moći koje u to vrijeme još nije bilo propisno ispitano. Zbog toga su ovi napadi modifikovanim avio-bombama bili vrlo neselektivni.

Praksa granatiranja i snajperskog gađanja civila nastavila se preko tri godine. Imajući u vidu dugo trajanje i karakter te prakse, Pretresno vijeće zaključuje da je namjera jedinica SRK i njihovih komandanata bila da gađaju civile i koriste neselektivnu i prekomjernu vatru po gradu. Pretresno vijeće je zato uvjereno da je SRK sprovodio kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja Sarajeva sa namjerom da, između ostalog, teroriše civilno stanovništvo koje je u njemu živjelo. Vijeće takođe konstatuje da je u relevantnom periodu uslijed te kampanje u gradu ranjeno i ubijeno na hiljade civila. Nadalje, Pretresno vijeće konstatuje da su svi civili koji su u to vrijeme živjeli u gradu trpjeli silni strah i velike muke jer nikad nisu znali kada će se naći na meti SRK.

Pretresno vijeće primjećuje da se, u izvođenju gore navedenih zaključaka, oslanjalo kako na opšte dokaze vezane za stanje u gradu između 1992. i 1995. godine, tako i na dokaze o konkretnim incidentima granatiranja i snajperskog djelovanja navedenima u Prilozima F i G uz optužnicu. Vezano za potonji prilog, Pretresno vijeće zaključuje da je SRK odgovoran za sve incidente osim tri, naime nije odgovoran za incidente F.5, F.7 i G.6. Osim toga, sudija Melville Baird prilaže svoje suprotno mišljenje u vezi s incidentom G.8.

Optuženi je tokom suđenja tvrdio da jedinice SRK nikad nisu gađale civile, već su odgovarale na napade iz grada i pritom se usredsređivale na vojne ciljeve locirane unutar grada. Optuženi je takođe iznosio argument da je strana bosanskih Muslimana granatirala i gađala iz snajpera sopstvene civile da bi za to okrivila bosanske Srbe i izazvala intervenciju međunarodne zajednice. Pretresno vijeće je, međutim, u izvođenju gore navedenih zaključaka, odbacilo ove tvrdnje optuženog. Pretresno vijeće prihvata da su rat vodile obje strane, da su dvije zaraćene strane vodile uzajamne borbe tokom cijelog sukoba, i da su jedinice SRK gađale i vojno osoblje i vojne položaje protivnika. Ipak, dokazi u ovom predmetu vrve od primjera vatre SRK koja nije bila usmjerena na vojne ciljeve u gradu, već na civilne objekte, kao i od primjera vatre SRK otvarane nasumično i prekomjerno. Konkretni incidenti navedeni u Prilozima za koje je, po zaključku Pretresnog vijeća, odgovoran SRK su očigledni primjeri takve vatre. Nadalje, neprekidnost snajperskih napada i granatiranja usmjerenih na civilno stanovništvo ne može se objasniti činjenicom da je rat u Sarajevu vođen sa obje strane. Zbog toga je za Pretresno vijeće jasno da su civili ili bili direktna meta SRK, kao što to, na primjer, više nego dovoljno ilustruju snajperski incidenti iz Priloga, ili su pak bili izloženi neselektivnoj i prekomjernoj vatri, kao kad je SRK bacaio na grad modifikovane avio-bombe ili ispaljivao minobacačke granate na lokacije gdje su se okupljali civili.

U pogledu argumenta optuženog da je strana bosanskih Muslimana gađala sopstvene civile, Pretresno vijeće prihvata da je strani bosanskih Muslimana bilo veoma stalo da navede međunarodnu zajednicu da se zauzme za njih i zato su ponekad gađali osoblje UN-a u gradu ili otvarali vatru po teritoriji pod njihovom kontrolom da bi potom za to okrivili bosanske Srbe. Dokazi, međutim, pokazuju da su takvi slučajevi potpuno beznačajni kad se usporede sa postojećim dokazima o vatri koju je po gradu otvarao SRK. Kao takvi, oni ne utiču na stav Pretresnog vijeća o praksi SRK da gađa civile u gradu ni o njihovim neselektivnim i prekomjernim napadima.

Pretresno vijeće zbog toga konstatuje da su pripadnici SRK počinili ubistvo, protivpravne napade na civile i terorisanje kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, te

ubistvo kao zločin protiv čovječnosti. Pretresno vijeće sada prelazi na temu odgovornosti optuženog za ova djela.

Pretresno vijeće sada će se osvrnuti na odgovornost optuženog za te zločine. Teza odbrane optuženog u odnosu na ovu komponentu jeste da nije postojao sarajevski UZP niti plan da se započne kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja, i da nije bilo namjere da se ubija, napada ili teroriše civilno stanovništvo u gradu. Umjesto toga, po riječima optuženog, grad je bio zahvaćen ratom, i panični strah stanovništva bio je jednostavno uobičajena posljedica tog rata.

Međutim, kao što je već rečeno, neprekidnost snajperskog djelovanja i granatiranja civilnog stanovništva i velik broj civilnih žrtava u gradu ne mogu se objasniti činjenicom da je u Sarajevu bio rat. Osim toga, Pretresno vijeće je uvjeren da su pojedinačni snajperisti ili snajperske jedinice unutar SRK, isto kao i posade minobacača i artiljerijskih oruđa, svi bili pod kontrolom Komande SRK i, u krajnjoj liniji, Glavnog štaba VRS-a. I konačno, od samog početka sukoba u BiH, političko i vojno rukovodstvo bosanskih Srba, a naročito optuženi, Momčilo Krajišnik, Nikola Koljević, Biljana Plavšić i Ratko Mladić, priznavali su i naglašavali važnost Sarajeva za borbu bosanskih Srba i za sukob u BiH. Grad je bio značajan ne samo zbog svoje simbolike i činjenice da bez njega strana bosanskih Muslimana ne bi mogla imati funkcionalnu nezavisnu državu, već i zato što je imao poseban značaj za optuženog koji ga je smatrao svojim rodnim gradom. Iz svih tih razloga, željeli su da zauzmu kontrolu nad Sarajevom ili bar dijelovima Sarajeva. To je bio poduhvat kome su bili posvećeni sve vrijeme sukoba i koji se, s obzirom na multietničku prirodu grada, mogao ostvariti samo neprekidnom vatrom, tj. snajperisanjem i granatiranjem.

Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da je postojao zajednički plan koji je započeo krajem maja 1992. i trajao do oktobra 1995. i da je potekao od političkog i vojnog rukovodstva bosanskih Srba. Prvenstveni cilj tog plana bio je da širi teror među civilnim stanovništvom Sarajeva kampanjom snajperskog djelovanja i granatiranja. Na osnovu dokaza vezanih za snajperske incidente i incidente granatiranja iz Priloga, Pretresno vijeće takođe smatra nespornim da je ovaj plan uključivao i ubistva, teror i protivpravne napade na civile. Optuženi, Ratko Mladić, Stanislav Galić, Dragomir Milošević, Momčilo Krajišnik, Nikola Koljević i Biljana Plavšić činili su grupu osoba koje su djelovale u skladu sa ovim zajedničkim planom i imale zajedničku namjeru za činjene zločina koji su bili dio tog plana.

Vijeće takođe zaključuje da je optuženi značajno doprinio tom planu. Budući da se nalazio na samom čelu političkih, vojnih i vladinih struktura, optuženi je pružao podršku Mladiću u njegovoj strategiji prema Sarajevu koja je podrazumijevala pojačavanje intenziteta kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja i vojno rješavanje situacije u gradu. Kao vrhovni komandant VRS-a, optuženi je izdavao ili odobravao vojne direktive koje su se odnosile na Sarajevo, čime je produžio opsadu, dopuštajući da kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja traje unedogled. Shodno tome, pošto je imao de jure kontrolu nad SRK-om i VRS-om, koju je zapravo neprekidno vršio tokom cijelog sukoba, optuženi je neposredno sudjelovao u vojnim pitanjima vezanim za Sarajevo i vezano za njih izdao brojna naređenja i na stategijskom i na operativnom nivou. Takođe je u nekoliko situacija unaprijedio i nagradio Mladića, Galića i Dragomira Miloševića, uprkos saznanju da su umiješani u napade na sarajevsko civilno stanovništvo.

Od nastanka udruženog zločinačkog poduhvata koji se odnosio na Sarajevo, optuženi je bio dosljedno obavještavan o napadima SRK na civilno stanovništvo u gradu, između ostalog i o brojnim incidentima navedenim u Prilozima uz optužnicu, o kojima se detaljno govori u presudi. No, umjesto da se postara da prestanu napadi na civile, poricao je da je SRK odgovoran za napade i umjesto toga za njih optužio stranu bosanskih Muslimana. Takođe je skretao pažnju sa kritika upućenih zbog oružanih dejstava SRK pokretanjem nevezanih

pitanja ili naglašavanjem kako su takvi postupci neophodni da bi se odbranila teritorija bosanskih Srba. Uprkos funkcionirajućem sistemu vojnog pravosuđa unutar VRS i SRK, nije učinjen ni jedan jedini pokušaj da se krivično gone vojnici SRK koji su gađali civilno stanovništvo u Sarajevu, što ukazuje na preovlađujući stav nekažnjivosti u SRK. Iako je od strane optuženog bilo pokušaja da zauzda dejstva protiv civila u Sarajevu, to se događalo samo kad je bio izložen pritisku međunarodne zajednice ili pod prijetnjom NATO intervencije, i ti pokušaji nikada nisu doveli do stvarnog kažnjavanja ijednog vojnika SRK. I obrnuto, u odsustvu takvog pritiska, dopuštao bi da se kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja ponovo intenzivira. Kampanju bi intenzivirao i kada bi rukovodstvo bosanskih Muslimana odbilo da prihvati mirovne sporazume pod uslovima koje je on diktirao. Vijeće je stoga uvjereno da je optuženi koristio kampanju snajperskog djelovanja i granatiranja, čiji je cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom Sarajeva, kao sredstvo pritiska na rukovodstvo bosanskih Muslimana i međunarodnu zajednicu kako bi postigao svoje političke ciljeve. Na temelju svega toga, Vijeće zaključuje, kao i za Mladića, Galića i Dragomira Miloševića, da je doprinos optuženog udruženom zločinačkom poduhvatu u vezi sa Sarajevom bio toliko bitan da se bez njegove podrške napadi SRK na civilno stanovništvo u gradu ne bi ni izvršili.

Vijeće takođe smatra da jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu tih djela i propusta optuženog, kao i na osnovu njegovih izjava koje se detaljno navode u presudi, jeste da je namjeravao da se izvrši ubistvo, protivpravni napad na civilno stanovništvo i da se širi teror, te da je tu namjeru dijelio sa ostalim članovima Sarajevskog UZP-a.

Shodno tome, u vezi sa Sarajevskim UZP-om, optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost u skladu sa članom 7(1) Statuta za ubistvo, protivpravni napad na civilno stanovništvo i za širenje terora, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, i za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti.

Udruženi zločinački poduhvat za uzimanje talaca

Vijeće će se sada baviti pitanjem talaca. Dana 26. maja 1995., nakon vazdušnih udara NATO-a na vojne mete bosanskih Srba na Palama, snage bosanskih Srba zatočile su osoblje UNPROFOR-a i UNMO-a u BiH i odveli ih na različite lokacije širom BiH. Neke od pripadnika osoblja odvezli su na lokacije od vojnog značaja za bosanske Srbe, kao što su radarska stanica na Jahorini i različite kasarne.

Dok su bili zatočeni od strane snaga bosanskih Srba, osoblju UN upućivane su prijetnje: nekima je rečeno da će nastradati ili čak da će ih ubiti ako NATO nastavi da izvodi vazdušne udare. UN je bio obaviješten o tim prijetnjama. Neki pripadnici osoblja bili su liscama vezani ispred mjesta od vojnog značaja. Kada je postalo jasno da NATO neće više izvoditi napade na vojne ciljeve bosanskih Srba, optuženi je naredio da se osoblje UN-a oslobodi, te su do 18. juna svi pripadnici UN-a pušteni na slobodu.

Vijeće konstatuje da je osoblje UN-a koje su snage bosanskih Srba zatočile imalo pravo na zaštitu po Zajedničkom članu 3, uključujući i odredbu kojom se zabranjuje uzimanje talaca. Vijeće odbacuje argument optuženog da se nakon vazdušnih napada NATO-a osoblje UN-a smatralo učesnicima u borbi te prema tome nije bilo obuhvaćeno zaštitom predviđenom Zajedničkim članom 3. Vijeće konstatuje da UN i njegove mirovne snage nisu bile strana u sukobu te da zatočeno osoblje UN-a nije uzelo aktivnog učesća u neprijateljstvima.

U periodu od otprilike 26. maja do 19. juna 1995., snage bosanskih Srba zatočile su osoblje UN-a i UNMO-a i upućivale im prijetnje kako bi ishodile ustupak, odnosno postigle da

NATO obustavi svoje vazdušne napade na vojne ciljeve bosanskih Srba u BiH. Osoblje UN-a namjerno je zatočeno s ciljem da se ostvari taj ustupak. Vijeće, prema tome, zaključuje da se ovim ispunjavaju obilježja krivičnog djela uzimanja talaca u smislu kršenja zakona ili običaja ratovanja, prema članu 3.

Vijeće se uvjerilo van razumne sumnje da je postojao udruženi zločinački poduhvat čiji je zajednički cilj bio da se pripadnici UN-a uzmu kao taoci kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od vazdušnih napada na mete bosanskih Srba. Zajednički cilj je ostvaren nakon vazdušnih napada NATO-a 25. i 26. maja 1995., a okončan je kada su svi pripadnici UN-a oslobođeni. U udruženi zločinački poduhvat bilo je uključeno više osoba, između ostalih i optuženi, Mladić, Krajišnik i Milovanović.

Jedini razuman zaključak koji Vijeće može da izvuče iz izvedenih dokaza o izjavama, djelima i ponašanju optuženog jeste da on ne samo da je imao namjeru da se zatoče pripadnici UN-a, već je i htio da se njima prijeti tokom zatočeništva kako bi postigao cilj da NATO obustavi vazdušne napade. Vijeće je do tog zaključka došlo nakon što je konstatovalo da je prije čina uzimanja talaca optuženi upozorio UNPROFOR da će vojnike UN tretirati kao neprijatelje ako NATO izvrši vazdušne napade, te je jasno stavio do znanja da ako NATO izvede vazdušne napade, onda će snage UN-a biti napadnute ili bar zatočene. Dana 27. maja 1995., optuženi je odobrio naređenje da zarobljeni pripadnici UN-a i osoblje drugih međunarodnih humanitarnih organizacija budu razmješteni kod potencijalnih meta vazdušnih napada. Nakon što su uzeti taoci, optuženi je javno upozorio da se ne pribjegava vojnoj intervenciji kako bi se taoci oslobodili, izjavivši da bi se to završilo "katastrofom" i "krvoprolićem". Prema tome, Vijeće odbacuje argument optuženog da tužilaštvo nije dokazalo njegovu *mens rea* za ovaj zločin, kao i njegovu tvrdnju da iako se složio sa zarobljavanjem pripadnika UN-a, nikada nije ni pomislio niti pristao da oni budu izloženi prijetnjama.

Vijeće takođe konstatuje da je optuženi u značajnoj mjeri doprinio zajedničkom cilju da se pripadnici UN-a uzmu za taoce kako bi odvratili NATO od daljih vazdušnih napada. Optuženi je bio glavni pokretač čina uzimanja talaca i aktivni učesnik događaja u svakom pogledu. On je direktno sudjelovao u operaciji uzimanja pripadnika UN-a za taoce, što se vidi iz njegovog učešća u sljedećem: u formulisanju i sprovođenju plana za uzimanje talaca; izjavama koje je dao da se napadnu i zatoče pripadnici UN-a; nalogima drugima da se zarobe pripadnici UN-a i odvedu na mjesta od vojnog značaja za VRS poslije vazdušnih napada NATO-a; u nadgledanju operacije uzimanja talaca; primanju izvještaja o taocima; i postavljanju uslova za oslobađanje talaca.

Dakle, što se tiče UZP-a vezanog za taoce, optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost prema članu 7(1) Statuta za krivično djelo uzimanja talaca, po tački 11 optužnice.

Udruženi zločinački poduhvat za Srebrenicu

Konačno, Vijeće će razmotriti dio predmeta koji se odnosi na Srebrenicu.

Kao što je Vijeće ranije zaključilo, već početkom oktobra 1991. postojao je zajednički plan da se bosanski Muslimani i bosanski Hrvati trajno uklone sa područja na koja su pravo polagali bosanski Srbi. Početkom 1993., nakon niza napada bosanskih Srba na obližnja sela, među kojima su bili Cerska i Konjević Polje, stanovništvo bosanskih Muslimana pobjeglo je u Srebrenicu, koja je 16. Aprila 1993. proglašena zaštićenom zonom.

U martu 1995., optuženi je izdao Direktivu br. 7, naredivši Drinskom korpusu da se "stvor[e] uslovi totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici". Nakon izdavanja Direktive 7 intenzivirale su se restrikcije u

odnosu na humanitarnu pomoć i konvoje za snabdijevanje UNPROFOR-a, što je dovelo do katastrofalnih uslova u srebreničkoj enklavi.

Dana 2. jula, nekoliko dana nakon posjete optuženog komandi Drinskog korpusa, komandant Drinskog korpusa Živanović izdao je naređenje o aktivnim borbenim dejstvima s ciljem smanjivanja enklava Srebrenice i Žepe na njihova gradska područja. Snage bosanskih Srba sporo su napredovale nakon otpočinjanja aktivnih borbenih dejstava 6. jula, ali Mladić je stigao u Bratunac 8. jula i već sljedećeg dana optuženi je obaviješten da su stvoreni povoljni uslovi za proširenje napada prema Srebrenici. Optuženi je to odobrio i naredio zauzimanje Srebrenice. Krajem dana 11. jula, grad je pao u ruke bosanskih Srba. Snage bosanskih Srba pozvale su sve one koji su ostali u gradu da napuste svoje kuće. Mladić se okrenuo prema tv kamerama i izjavio: "I napokon, došao je trenutak da se [...] Turcima osvetimo na ovom prostoru".

Bosansko muslimansko stanovništvo već je ranije tokom dana pobjeglo zbog neprekidnog granatiranja grada. Ogromna većina vojno sposobnih muškaraca formirala je kolonu i pješke napustila enklavu u pokušaju da stigne do Tuzle, dok su žene, djeca i stariji muškarci otišli na sjever, u bazu UN-a u Potočarima. Tokom bijega, grupa koja se kretala prema bazi UN-a bila je izložena granatiranju. Humanitarna situacija u Potočarima takođe je bila katastrofalna. U noći između 12. i 13. jula, bosanski Muslimani koji su se okupili u Potočarima čuli su pucnjavu u blizini; neki su vidjeli pripadnike snaga bosanskih Srba kako prelaćuju i seksualno zlostavljaju bosanske Muslimane, neke bosanske Muslimane odveli su pripadnici snaga bosanskih Srba i ti ljudi se nikada nisu vratili. Sve te okolnosti uzete zajedno pogoršale su strah i paniku koja je prožimala atmosferu u Potočarima.

Te večeri i sljedećeg jutra, Mladić je pozvao pripadnike UNPROFORA i predstavnike bosansko muslimanskog stanovništva u Potočarima na tri sastanka u Hotelu Fontana u Bratuncu kako bi se razgovaralo o njihovoj sudbini. Za vrijeme jednog od tih sastanaka, Mladić je rekao predstavniku bosanskih Muslimana da je htio da dobije "jasan stav [...] da li želite da opstanete, ostanete il' nestanete [...] u vašim rukama je sudbina vašeg naroda, ne samo na ovom prostoru". Međutim, tokom noći, Mladić, Živanović i zamjenik komandanta Drinskog korpusa Radislav Krstić mobilizovali su ogroman broj autobusa da sljedećeg dana dođu u Bratunac. Na trećem i posljednjem sastanku u Hotelu Fontana održanom narednog jutra, Mladić je odavao utisak da će se poštovati želje predstavnika bosanskih Muslimana, ali je i natuknuo da oni nemaju drugog izbora nego da odu ako žele da prežive. Takođe je izjavio da će muškarci bosanski Muslimani u dobi između 15 i 70 godina proći kroz postupak provjere.

Uoči sastanka, načelnik za bezbjednost Drinskog korpusa Vujadin Popović rekao je načelniku za bezbjednost Bratunačke brigade Momiru Nikoliću da će bosansko muslimanske žene i djeca okupljeni u Potočarima biti prevezeni, dok će vojno sposobni muškarci biti odvojeni. Popović je rekao Nikoliću da "sve balije treba pobiti". Optuženi osporava vjerodostojnost Momira Nikolića kako u cjelini, tako i konkretno u odnosu na ovaj razgovor. No, kao što se detaljno obrazlaže u pismenoj presudi, Vijeće smatra da je svjedočenje Momira Nikolića s ovim u vezi pouzdano i prihvata njegov iskaz o tom razgovoru.

Od podneva 12. jula do 8.00 uveče 13. jula približno 30.000 bosansko muslimanskih žena, djece i staraca autobusima je prevezeno iz Potočara na područje pod muslimanskom kontrolom. Uzimajući u obzir Mladićeve izjave na sastancima u Hotelu Fontana Vijeće konstatuje da je zbir okolnosti uslijed nametanja restrikcija na humanitarnu pomoć u skladu sa Direktivom 7, napada na Srebrenicu, kao i atmosfere u Potočarima stvorio takvo okruženje prinude da bosanski Muslimani nisu imali drugu realnu alternativu osim da napuste enklavu. Suprotno tvrdnji optuženog da je odlazak bosanskih Muslimana iz Potočara

predstavljao istinski izbor tog stanovništva, Vijeće konstatuje da je bosansko muslimansko stanovništvo bilo prinuđeno otići.

Na osnovu uvida u cjelokupne dokaze, posebno imajući u vidu rekviriranje ogromnog broja autobusa koje se odvijalo dok su snage bosanskih Srba konsolidovale svoju kontrolu nad bosanskim Muslimanima okupljenima u Potočarima, Vijeće zaključuje da kad je Srebrenica pala, dugoročna strategija da se bosanski Muslimani uklone iz Srebrenice počela je da se pretvara u konkretan zajednički plan da se oni eliminišu. Operacija eliminacije prvo je poprimila oblik prisilnog premještanja bosansko muslimanskog stanovništva. Vijeće ne sumnja da je Mladićev nastup na sastancima u Hotelu Fontana bio puki paravan s namjerom da se prikrije činjenica da je već postojao konkretan plan da se iz Srebrenice prisilno uklone bosansko muslimanske žene, djeca i starci vozilima koja su ranije bila rekvirirana. Imajući u vidu sveobuhvatno djelovanje u stvaranju okruženja i konačnom zauzimanju Potočara snaga bosanskih Srba, kao i operaciju ogromnih razmjera sa autobusima, Vijeće je uvjerenom da su Mladić, Živanović, Krstić, Popović i Kosorić dijelili zajednički cilj da se eliminišu bosanski Muslimani u Srebrenici tako što će se prisilno uklonili žene, djeca i starci bosanski Muslimani.

Nakon što je prvi konvoj napustio Potočare, pripadnici snaga bosanskih Srba počeli su razdvajati muškarce i dječake bosanske Muslimane koji su se približavali vozilima, prisiljavajući ih da ostave svoje porodice, kao i svoje lične stvari i isprave, i odvoditi ih u zgradu poznatu pod nazivom Bijela kuća, koja se nalazila na drugoj strani puta. Razdvajanje se nastavilo cijeli dan 12. i 13. jula. Kada se kuća napunila i kada su u nju natrpani bosansko muslimanski muškarci, stigli su autobusi da ih odvezu do Bratunca, gdje su bili zatočeni širom grada u jednako pretrpanim uslovima. U međuvremenu, snage bosanskih Srba počele su primati informacije o koloni muškaraca bosanskih Muslimana koji su nastojali stići do Tuzle, i krenule su preduzimati korake da im zasjedama i granatiranjem prepriječe put. Nakon intenzivnih napada i potjere za kolonom, 13. jula su snage bosanskih Srba zatočile između 1.500 i 2.000 muškaraca bosanskih Muslimana koji su se predali ili su zarobljeni i držale ih kod raskršća u blizini Konjević Polja, na livadi u Sandićima i na fudbalskom stadionu u Novoj Kasabi. Tokom popodneva i uveče zatočenici su uklonjeni s tih lokacija i odvedeni ili u skladište u Kravici ili kamionima i autobusima u Bratunac. Počevši kasno tog popodneva i tokom noći snage bosanskih Srba ubile su između 755 i 1.016 bosansko muslimanskih muškaraca u skladištu u Kravici.

Te večeri, Miroslav Deronjić, koga je optuženi dva dana ranije postavio za civilnog povjerenika za srpsku opštinu Srebrenica, požalio se Načelniku bezbjednosti Glavnog štaba Ljubiši Beari zbog prisustva autobusa punih zatočenika koji su parkirani po cijelom Bratuncu, što je izazvalo zabrinutost među bratunačkim stanovništvom. Oko 8 sati uveče, Deronjić je razgovarao sa optuženim, koji ga je pitao, "koliko hiljada?" Deronjić je odgovorio, "oko dvije za sad [...] ali biće još u toku noći". Optuženi je potom rekao Deronjiću da "sva roba mora biti smještena u magacine prije dvanaest sutra [...] ne u magacine tu, nego negdje drugo".

Počev od te večeri, a u skladu sa Mladićevim naređenjem, više hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana, prebačeno je autobusima iz Bratunca u Zvornik, gdje su kratko vrijeme držani u školama u Orahovcu, Petkovicima, Ročeviću i Kuli, kao i u domu kulture u Pilici. Tokom narednih nekoliko dana, oni su odvedeni sa tih mjesta zatočenja na obližnje lokacije širom opštine Zvornik: poljanu u Orahovcu, branu u Petkovicima, obalu Drine u blizini Kozluka i vojnu ekonomiju Branjevo. Tamo su ih pripadnici snaga bosanskih Srba strijeljali. Čak i prije masovnog ubijanja u Zvorniku, koje je otpočelo 12. jula, snage bosanskih Srba strijeljale su muškarce bosanske Muslimane u Potočarima, na livadi u Sandićima i u školi u Lukama kod Tišće, na obali rijeke Jadar, kao i ispred škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu. U danima koji su uslijedili nakon završetka operacije ubijanja u

Zvorniku, pripadnici snaga bosanskih Srba nastavili su da ubijaju muškarce bosanske Muslimane koje bi zarobili, što se vidi iz primjera ubistva muškaraca bosanskih Muslimana u Snagovu, Bišini i Trnovu. Dokazi predloženi u ovom predmetu pokazali su da je najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijeno u vezi sa događajima iz Priloga optužnici, a koji se stavljaju optuženom na teret. Međutim, Pretresno vijeće nije moglo da utvrdi van razumne sumnje da se incident iz Priloga optužnici E.2 odigrao onako kako se to u optužnici navodi.

Pretresno vijeće se uvjerilo da su ova ubijanja obavljena na sistematski način i na osnovu dobro organizovanog plana. Da bi došlo do tog zaključka, Pretresno vijeće uzelo je u obzir to da su snage bosanskih Srba počele da dobijaju detaljne obavještajne podatke u vezi sa prisustvom muškaraca, bosanskih Muslimana, među ljudima u Potočarima u noći 11. jula, kao i da su, otprilike u isto vrijeme, počeli da primaju izvještaje o postojanju i kretanju kolone muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, koji su pokušavali da se probiju do Tuzle. Nadalje, prije trećeg sastanka u hotelu "Fontana", koji je održan 12. jula u 10 prijepodne, Popović je rekao Momiru Nikoliću da balije treba sve pobiti. Pretresno vijeće je uvjereno da je plan da se svi vojno sposobni muškarci i dječaci bosanski Muslimani iz Srebrenice pobiju već bio utvrđen u vrijeme kada je počeo treći sastanak u Hotelu Fontana. Optuženi tvrdi da plan da se pobiju muškarci, bosanski Muslimani, koje su snage bosanskih Srba zarobile nije postojao barem do ubijanja koje je izvršeno u skladištu u Kravici u popodnevnim satima 13. jula. Međutim, Pretresno vijeće smatra da taj incident označava početak sprovođenja plana da se izvrši masovno ubijanje.

Ovu podmuklu operaciju na terenu je nadgledao i sprovodio velik broj oficira VRS-a, na svim nivoima komandne hijerarhije, od Glavnog štaba do pripadnika bataljona koji su bili u sastavu Zvorničke i Bratunačke brigade. Pretresno vijeće posebno skreće pažnju na to da su oficiri iz Glavnog štaba, Drinskog korpusa i Zvorničke brigade zaduženi za bezbjednost - to jest Beara, Popović i Drago Nikolić - stalno bili prisutni na lokacijama u zvorničkoj opštini, gdje su između 14. i 17. jula 1995. vršena ubijanja. Pretresno vijeće nadalje konstatuje da ta složena operacija ubijanja ne bi bila moguća bez ovlašćenja i naredbi Komandanta VRS-a, Mladića. Shodno tome, Pretresno vijeće konstatuje da su Mladić, Beara i Popović dijelili prošireni zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu tako što će muškarci i dječaci biti pobijeni, te da su prema tome imali namjeru da se putem radnje u osnovi, odnosno ubijanja, počine ubistvo, istrebljenje i progon.

Nadalje, Pretresno vijeće primjećuje da su snage bosanskih Srba energično progonile pripadnike kolone, kao i da su bile vrlo uporne u sprovođenju namjere da pobiju sve muškarce bosanske Muslimane koje su bosanski Srbi zarobili, bez obzira na to da li se radilo o borcima ili civilima, kao i bez obzira na to da li su oni zarobljeni ili su se sami predali pošto su napustili kolonu. Pretresno vijeće smatra da to, u kombinaciji sa načinom na koji je ubijanje izvršeno, kao i sa sistematskom i dobro organizovanom prirodom tog ubijanja, pokazuje jasnu namjeru da se vojno sposobni muškarci Muslimani iz Srebrenice svi do jednog pobiju. Uz napomenu da ubijanje svih vojno sposobnih muškaraca iz određene grupe ljudi ima za posljedicu ozbiljne implikacije u pogledu mogućnosti stvaranja potomstva, što može dovesti do izumiranja grupe o kojoj je riječ, Pretresno vijeće konstatuje da jedini razuman zaključak koji se iz toga može izvući jeste taj da su pripadnici snaga bosanskih Srba koji su organizovali i koordinirali ovu operaciju imali namjeru da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice kao takve.

U zaključku, imajući u vidu stalno prisustvo i umiješanost Beare i Popovića na lokacijama na kojima su vršena masovna ubijanja u zvorničkoj opštini, njihove brojne postupke koji su doprinijeli ostvarivanju operacije ubijanja, kao i činjenicu da je ta operacija širokih razmjera sprovedena uz suštinsko učešće Mladića, Pretresno vijeće se uvjerilo da su pripadnici UZP-a vezanog za Srebrenicu koji su se dogovorili da se mjere

prošire tako da uključe i ubijanje muškaraca i dječaka, odnosno Mladić, Beara i Popović, imali namjeru da svi vojno sposobni muškarci bosanski Muslimani budu pobijeni, a ta namjera je u datim okolnostima jednaka namjeri da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište.

Vijeće sada prelazi na odgovornost optuženog za zločine za koje je utvrđeno da su počinjeni u dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu. Optuženi priznaje da je odobrio prvobitni plan da se srebrenička enklava smanji i da se potom zauzme nebranjeni grad Srebrenica, ali tvrdi da se u tom planu nikada nije razmatralo pogubljenje zarobljenika bosanskih Muslimana. Optuženi izričito tvrdi da nikada nije bio obaviješten o tim ubijanjima.

Pretresno vijeće je utvrdilo da su najkasnije u vrijeme izdavanja Direktive 7 u martu 1995. godine, optuženi i Mladić osmislili dugoročni plan koji je imao za cilj da se bosanski Muslimani na kraju prisilno uklone iz Srebrenice, i smatra da to što je optuženi uspostavio strukture bosanskih Srba u Srebrenici pokazuje namjeru da se bosansko muslimansko stanovništvo trajno i prisilno ukloni iz tog grada. U svom zaključku, Pretresno vijeće napominje da je tokom trajanja operacija oko Srebrenice optuženi dobijao informacije putem različitih kanala, uključujući tu i kontakte sa visokim oficirima VRS-a kao što su Gvero i Tolimir, kao i sa Živanovićem 11. jula noću i sa Mladićem u popodnevnim satima 13. jula. Optuženi se takođe dva puta sastao sa Tomislavom Kovačem iz MUP-a Republike Srpske, koji je 13. jula uveče i 14. jula tokom dana boravio na području Bratunca i Srebrenice. Optuženi je takođe dobijao redovne pismene izvještaje od mnogih sastava snaga bosanskih Srba, uključujući tu i dnevne borbene izvještaje VRS-a, iz kojih se vidi da su snage bosanskih Srba primijetile relativno mali broj vojno sposobnih muškaraca bosanskih Muslimana u Potočarima, a opisuju se i akcije koje su snage bosanskih Srba preduzele u okviru potjere za kolonom.

Kao što je ranije pomenuto, oko 8 časova uveče 13. jula, optuženi je sa Deronjićem, koji mu je kao civilni povjerenik za Srebrenicu bio direktno odgovoran, razgovarao o sudbini više hiljada zarobljenih muškaraca bosanskih Muslimana koji su u to vrijeme držani u Bratuncu. Uprkos činjenici da tokom tog razgovora nisu eksplicitno pominjali ubijanje zatočenika, optuženi i Deronjić govorili su u šiframa, nazivajući zatočenike robom koja se mora smjestiti u magacine prije dvanaest sutra. Štaviše, Pretresno vijeće podsjeća da su odmah nakon tog razgovora Beara i Deronjić raspravljali o tome gdje zatočenike treba pobiti – a ne da li to treba učiniti. Stoga je jasno da je u tom trenutku već bila donijeta odluka da se zatočenici pobiju, a Deronjić se pozvao na autoritet optuženog da bi ubijedio Bearu da prihvati njihovo prebacivanje u Zvornik. Pretresno vijeće smatra da taj razgovor, zajedno sa potonjim postupcima optuženog, van razumne sumnje pokazuje saglasnost optuženog da se cilj proširi tako da uključi ubijanje muškaraca bosanskih Muslimana. Kao predsjednik Republike Srpske i vrhovni komandant VRS-a, optuženi je bio jedina ličnost u Republici Srpskoj koja je imala moć da interveniše kako bi se spriječilo da muškarci bosanski Muslimani budu pobijeni. A ipak, optuženi ne samo što nije intervenisao kako bi spriječio da uopšte dođe do ubijanja, nego je lično naredio da zatočeni muškarci bosanski Muslimani koji su u to vrijeme bili držani u Bratuncu budu prebačeni na druga mjesta da bi bili ubijeni. Oni su nakon toga zaista odvedeni u Zvornik i pobijeni.

U potpunosti upoznat sa operacijom ubijanja koja je bila u toku, optuženi je 14. jula proglasio ratno stanje na području opštine Srebrenica-Skelani, što je u praksi dopustilo oružanim snagama raspoređenim u zoni odgovornosti Drinskog korpusa da koriste sve ljudske i materijalne resurse a da pritom ne moraju da se pridržavaju komplikovanih pravila procedure, što je olakšalo sprovođenje operacije ubijanja koja je bila u toku. Na osnovu sveukupnih dokaza, Pretresno vijeće zaključilo je da je optuženi dijelio prošireni zajednički cilj da se muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice pobiju, i da mu je značajno doprinio.

Pretno vijeće sada će razmotriti pitanje da li je optuženi učestvovao u UZP-u vezanom za Srebrenicu sa namjerom da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište.

Pretno vijeće uvjeren je van svake sumnje da je optuženi znao da hiljade zarobljenih muškaraca bosanskih Muslimana koje snage bosanskih Srba drže zatočene na području Srebrenice čine vrlo značajan procenat muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Iako je imao redovno ažurirana saznanja o toku operacije, optuženi se saglasio sa dijelom plana koji se odnosio na eliminaciju zarobljenika između 13. jula uveče i 17. jula, pa stoga nije ni intervenisao da bi zaustavio ili spriječio njihovo ubijanje. Umjesto toga, on je naredio da se zarobljenici prebace u Zvornik, gdje su oni zatim pobijeni. Štaviše, kada je Pandurević 16. jula izvijestio da je otvorio koridor da bi omogućio prolazak pripadnicima kolone koji još uvijek nisu bili zarobljeni niti su se predali, Karišik je odmah poslat da to istraži a koridor je u roku od jednog dana zatvoren. Najzad, Pretno vijeće podsjeća da se optuženi u komunikaciji sa međunarodnim novinarima hvalio otvaranjem koridora, ali da je na sjednici Skupštine bosanskih Srba zatvorenoj za javnost, koja je održana nekoliko sedmica kasnije, izrazio žaljenje što su muškarci bosanski Muslimani uspjeli da prođu kroz linije bosanskih Srba. Shodno tome, Pretno vijeće smatra da jedini razuman zaključak koji se može izvući iz takvih dokaza jeste taj da je optuženi sa Mladićem, Bearom i Popovićem dijelio namjeru da svi vojno sposobni muškarci bosanski Muslimani iz Srebrenice budu pobijeni, što je, po mišljenju Pretnog vijeća, jednako namjeri da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište kao takvi.

Međutim, Pretno vijeće konstatuje da može samo da zaključi da se optuženi saglasio sa proširenim zajedničkim ciljem u vrijeme svog razgovora sa Deronjićem, u 8 sati uveče 13. jula. Prema tome, on se ne može, na osnovu svog učešća u UZP-u vezanog za Srebrenicu, smatrati odgovornim za ubijanja i s njima povezane radnje progona koje su se desile prije tog vremenskog trenutka. Što se tiče ubijanja koja su se odigrala prije njegovog razgovora sa Deronjićem 13. jula uveče, Vijeće smatra da je optuženi znao ili je imao razloga da zna da su njegovi potčinjeni nakon pada srebreničke enklave počinili zločine i da je propustio da u svom svojstvu vrhovnog komandanta obavi svoju dužnost i preduzme nužne i razumne mjere da bi kaznio počinjenje genocida, ubistva, istrebljenja i ubijanja kao radnji u osnovi progona. On je stoga krivično odgovoran za takve propuste po članu 7(3) Statuta. Međutim, pošto je Pretno vijeće već zaključilo da je optuženi odgovoran za genocid po osnovu učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, Vijeće mu neće izreći osuđujuću presudu po članu 7(3) Statuta, a u vezi sa tačkom 2 optužnice.

Odmjeravanje kazne

Vijeće sada prelazi na odmjerenje kazne. Prilikom odmjerenja odgovarajuće kazne koju će izreći optuženom Pretno vijeće imalo je u vidu posebnu težinu krivičnih djela za koja je utvrdilo da je optuženi za njih odgovoran, kao i značajan doprinos koji je on dao njihovom činjenju. Ta djela spadaju među najteža krivična djela u međunarodnom krivičnom pravu i uključuju istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti i genocid.

Kad je o olakšavajućim okolnostima riječ, optuženi je iznio dokaze u vezi sa dogovorom za koji on tvrdi da ga je sklopio sa Richardom Holbrookeom u julu 1996. godine, a po kome se on povukao sa javnih i stranačkih funkcija, kao i iz javnog života, što je po njegovom mišljenju podrazumijevalo da zauzvrat neće biti krivično gonjen pred ovim Međunarodnim sudom. Pretno vijeće smatra da odluka optuženog iz jula 1996. godine da se povuče sa javnih i stranačkih funkcija, bez obzira na razlog ili razloge zbog kojih je donijeta, predstavlja olakšavajuću okolnost. Vijeće je takođe uzelo u obzir i druge argumente optuženog, kao što su njegovo izražavanje žaljenja, njegovo dobro vladanje u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija i njegove privatne okolnosti.

Što se tiče kumulativnih osuđujućih presuda, Vijeće smatra da je, u onim slučajevima gdje se incidenti koji se odnose na ubijanje preklapaju, ubistvo kao zločin protiv čovječnosti obuhvaćeno istrebljenjem, pa u vezi sa tim incidentima nije optuženom izreklo osuđujuću presudu po tački 5 optužnice. Za sve preostale utvrđene incidente koji se odnose na ubijanje, Pretresno vijeće izriče osuđujuću presudu za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti. To, međutim, ne utiče na osuđujuću presudu za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja po članu 3 Statuta, koju nije nedopušteno izreći kumulativno uz presudu za ubistvo ili istrebljenje kao zločin protiv čovječnosti.

Vijeće sada prelazi na dispozitiv. Gospodine Karadžiću, molim Vas ustanite.

Iz gore navedenih, sažeto iznijetih razloga, Pretresno vijeće je, pošto je saslušalo sve dokaze koje su iznijeli tužilaštvo i odbrana, utvrdilo da Vi, Radovane Karadžiću:

NISTE KRIVI po TAČKI 1: genocid.

a da ste KRIVI po sljedećim tačkama optužnice:

TAČKA 2: genocid;

TAČKA 3: progon, kao zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 4: istrebljenje, kao zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 5: ubistvo, kao zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 6: ubistvo, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja;

TAČKA 7: deportacija, kao zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 8: nehumana djela - prisilno premještanje, kao zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 9: širenje terora, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja;

TAČKA 10: protivpravni napadi na civile, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja; i

TAČKA 11: uzimanje talaca, kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.

Pretresno vijeće osuđuje Vas, Radovane Karadžiću, na jedinstvenu kaznu od 40 godina zatvora. Izvolite sjesti, g. Karadžiću.

Optuženi se nalazi u pritvoru od 21. jula 2008. godine i, u skladu sa pravilom 101(C) Pravilnika, ima pravo da mu se vrijeme koje je do sada proveo u pritvoru uračuna u izdržavanje kazne.

U skladu sa pravilom 103(C) Pravilnika, optuženi će ostati u pritvoru Međunarodnog suda sve dok se ne privede kraju organizovanje njegovog transfera u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sudija Howard Morrison i sudija Melville Baird prilažu svoja djelimično suprotna mišljenja.

Sjednica je završena.
